
Baldiri Reixac,

la llar i l'altar

JOSEP M. MARQUÈS

Encara que la imatge de l'autor de les *Instruccions per a l'ensenyança de minyons* sigui avui la d'un pedagog, mossèn Baldiri fou sobretot rector. Serví una única parròquia, durant cinquanta anys. Ollers era aleshores una petita comunitat; 69 ànimes de comunió el 1718 i 44 el 1787. El rector ingressava anualment 69 lliures de delme, 13 de fundacions, 56 d'enterraments i funerals i 40 de funcions religioses que li eren encarregades (adventici). El total, 178 lliures, superava de molt el de les parròquies veïnes; Galliners, 123; Vilavenut, 97; Sant Marçal de Quarantella, 92, i Viladamí, 62. Però restava molt per sota dels ingressos del rector de Fontcoberta, que cobrava unes 300 lliures, encara que n'hagués de bestreure 100 per la manutenció d'un vicari. Fill de la distingida família Reixac de Bell-lloc d'Aro, mossèn Baldiri concursà des de l'any 1726 fins al 1730 a parròquies importants, com la Bisbal o Peralada, i s'abstingué de firmar per altres més petites, com Fogars de Tordera.

No se sap que mossèn Baldiri seguís estudis universitaris. Com, doncs, entrà en contacte amb la Il·lustració? Les investigacions de Josep Riera i de Salomó Marquès han destacat dos fets: que la família de Reixac tenia una bona situació econòmica i social, i que en ella hi havia altres capellans, que podrien haver contribuït directament a la seva formació. Es poden considerar altres fets que reblen aquestes conjectures.

El fadristerne Reixac

El 1730, el pare de Baldiri hagué d'hipotecar una finca per assegurar aliments a un germà del rector d'Ollers, Francesc, que desitjava ordenar-se prevere. La legislació vigent l'obligava a fer-ho, fins que Francesc no tingués un benefici eclesiàstic. Joan

Reixac hipotecà aleshores la torre del Governador de Fornells de la Selva, un bon mas de 84 vessanes del qual era propietari.

S'ha observat que en els bateigs de la família, si bé els padrins dels primers fills eren els avis, després podien ser-hi invitats amics influents. Així, pel bateig del nebot Domènec, el 1736, hom féu padrí Domènec Matutano, regent de l'Alfolí reial (dipòsit de la sal) de Sant Feliu de Guíxols. Doncs bé, essent Baldiri el segon de la fillada, l'apadrinà el seu avi matern, Baldiri Carbó, de Ruplà, igual com l'hereu, Guerau, tingué per padrí l'avi patern. Però al tercer fill, Francesc, se li donà per padrí un oncle matern, Bernat Carbó, el qual era *licenciado*. Era el títol genèric que es donava al qui tenia estudis superiors, fossin eclesiàstics o d'altra mena. L'oncle de Baldiri, Jaume, que s'ordenaria de prevere el 1722, apadrinà el 1714 una germana del futur pedagog i també fou designat aleshores com a *licenciado*. Una altra germana, nascuda el 1718, tingué per padrí Gislè Martorell, comerciant i de Girona. Més tard, els Reixac escripturarien contractes davant un altre Gislè Martorell, notari de la capital. La família Reixac, per tant, es tractava amb gent d'influència i de cultura i distaven força de ser uns simples pagesos.

Les relacions de família amb eclesiàstics semblen centrar-se en el ja referit oncle Jaume (1691-1755), que féu de vicari de mossèn Baldiri, mentre aquest tenia la rectoria d'Ollers però encara no s'havia ordenat (abril de 1730-gener de 1731). Jaume tenia un bon benefici a la catedral, que havia comprat amb una inversió familiar de 1.400 lliures, i un altre a Calonge. Però, i és una dada que ens sembla de possible transcendència, un altre oncle de Baldiri, Joaquim Reixac, transcorregué tota la seva vida d'eclesiàstic (de 1731 a 1761, data de la seva mort) a Roma. Fou potser un obscur curial, però sempre pogué tenir accés a llibres i informacions que interessarien al nebot Baldiri. N'hi envià? La descripció d'Itàlia a les *Instruccions per a l'ensenyança de minyons* és molt més extensa i detallada que la d'altres països; l'oncle Joaquim, des de Roma

hi devia aportar dades. Tot i això, quan Reixac volgué recomanar als seus alumnes l'aprenentatge de l'italià, després de referir-se genèricament a les prebendes que hom podia aconseguir a la cort papal, amb la dita: «Que si Roma no mata, no és ingrata», no cità la utilitat que havia tingut per a un seu familiar, sinó l'interès que l'idioma havia suposat per a Josep Daunis, rector de Viladamí, que viatjà a Roma per obtenir una dispensa el 1736.

Per part de mare, hi havia almenys un oncle capellà, Bernat Carbó, del qual hem referit més amunt la llicenciatura, i un cosí, Joan; un i altre tingueren successivament el mateix benefici de Vilaür.

Dels germans capellans de Baldiri, Francesc (1705-1775) fou el més vinculat a la família. Després de dotze anys de rector de Tordera (1732-1744), amb sou anual de 350 lliures, passà a fer de rendista, amb el títol del benefici de Sant Grau de Bell-lloc, que li fundà el germà gran i cap de família el 1749. Possiblement s'ocupà, com solien fer els capellans que vivien a la casa pairal, de l'educació dels fills i de l'administració del mas. En canvi Domènec (1708-1788), se situà el 1736 a la catedral, amb una aportació familiar de 2.400 lliures, i morí sense haver canviat de prebenda.

Era també germà del rector d'Ollers Josep Reixac, clergue des de 1741 i canonge tresorer de la catedral des de 1745 a 1786, data de la seva mort. No n'hem trobat la partida de baptisme, però sí sment d'un benefici personal que li fundà l'any 1741 el seu germà, el referit Guerau. El 1781 féu valdre les seves influències perquè Josep Reixac i Fort, nebot seu i de mossèn Baldiri (n. 1747), pogués accedir a un benefici de la mateixa catedral.

La família Reixac, segons es desprèn d'aquests fets, treballà amb solidaritat de sang per situar fadrins externs dins del sistema beneficial. Baldiri féu en ella un paper discret; sense marginar-se, no s'hi deixà absorbir. Els Reixac clergues optaven per la còmoda vida beneficial, amb costoses inversions finançades pels parents, i ell fou fidel a la parròquia. Anà a Bell-lloc, a batejar un nebot, Anton, el 1734, i una neboda, Maria, el 1746, però no n'apadrinà cap, a diferència del seu germà Domènec.

Així es comprèn que, en el seu testament, Baldiri no cités cap parent per fer-li de marmessor, ni els fes llegats. Havia arrelat a Ollers, i s'interessà per les famílies que l'havien servit mentre feia de rector; els esposos Josep i Caterina Costal, que després de fer-li de criats quinze anys pogueren prendre una humil masoveria al mas Llobet d'Ollers, i el matrimoni ancià de Mateu i Teresa Matas que convivia amb ell els darrers anys de la seva vida, i que no tenien béns ni parents. El rector disposà en testament que tinguessin en vitalici l'usdefruit de la seva herència.

Baldiri Reixac visqué modestament. La liquidació de béns que se li practicà a l'hora de la mort donà un total de 154 lliures en efectiu, 491 de valor dels mobles i 16 de crèdits; en total, 661 lliures. Les despeses pujaren a 507 lliures. El saldo, 154 lliures, era suficient per dotar una fundació d'una missa mensual a Ollers, d'acord amb la voluntat testamentària del rector pedagog.

Pica baptismal de l'església d'Ollers.

Un rector espiritual i administrador

En les seves darreres voluntats, Baldiri Reixac havia disposat que se l'enterrés a la tomba que havia fet obrir el 1769 a l'església d'Ollers per a ell i per als seus successors en la rectoria. Havia volgut ser sebollit vestit de sacerdot, cosa corrent, amb un crucifix damunt del pit, detall pietós una mica excepcional. Però també volgué endur-se a la tomba un escrit, del qual només sabem el títol i la data. Era un «testament de l'ànima», compost el 22 de juny de 1742. A trenta-nou anys, doncs, Baldiri Reixac havia pensat en la mort i havia fet les seves reflexions. Tenir memorials espirituals era un costum de persones cultes i pietoses, i tothom recorda el pergamí que Blai Pascal dugué tota la vida cosit al gipó. El del rector d'Ollers era tan valuós que, junt amb el Sant Crist, era l'únic objecte que l'havia d'acompanyar al taüt.

En la dedicatòria del llibre pedagògic a Déu Nostre Senyor, mossèn Baldiri resumí la seva espiritualitat: «Vostres son, mon Déu y Senyor, tots los talens y dons, pues Vos me los haveu donat, y de Vos dependeixen unicament, y vostres son tots los Minyons, que son en lo mon». Una espiritualitat sense floritures, que es resumeix en sentir la vida com a do de Déu i com a missió i responsabilitat davant d'ell.

A la parròquia, no li mancaren tensions amb els feligresos. Entre les retribucions que rebia el rector dels pagesos, n'hi havia, com l'oli per recitar la Passió i el «blat dels menjars», que eren establertes per costum. L'antecessor a la rectoria havia deixat perdre la percepció de l'oli, i quan mossèn Baldiri, el 1752, el tornà a demanar, els feligresos «se amotinaren y discorrien com ferme perdre el blat dels menjars y traurem del lloch». El mossèn els llegí llibres que tractaven de l'obligació de pagar delme i primícia, però constatà que «en assò ells no donan fe ni crèdit als llibres». L'afar se solucionà en una reunió de poble a la qual el rector no fou admès i on els feligresos acordaren «que cada hu donés lo oli que volgués, cada hu segons la quantitat que ne culliria». En qüestions de delmes arribà a pledejar; en altres afers fou tolerant, com en celebrar missa de difunts en dies prohibits, si els fidels ho demanaven. En tingué d'aliats i de contradictors, i deixà escrit que «en todas las cosas que se han fet en la iglesia, en la casa y en la capella de Sant Sebastià, sempre hi ha agut algú que ha murmurat y llengotejat».

I és que, si el rector era instruí i potser una mica teòric, els parroquians d'Ollers eren gent de llengua lliure. Una de les palestreres que tenien oberta era si s'havia de traslladar la capella de Sant Sebastià, que amenaçava ruïna, a la parroquial. En la visita pastoral de 1776, el bisbe Lorenzana els ho aconsellà, «peró los dits pagesos se posaren a cridar tant que lo sr. bisbe hagué de callar, y me aconsellà que alsassen la teulada i la adobassen». Reixac somniava engrandir l'església servint-se dels materials de construcció de la capella, i se n'hagué d'abstenir, perquè no tenia l'adhesió dels feligresos. Com tants rectors que han existit i existiran, mossèn Baldiri conreà l'espiritualitat cara a Déu i procurà mostrar-se exigent i flexible alhora amb els parroquians; sabia que en molts afers eren ells que tenien la darrera paraula.

Josep M. Marquès és arxiver diocesà de Girona.